

NOVICE

kmetijskih, rokodelnih in narodskih reči.

Odgovorni vrednik *Dr. Janez Bleiweis.*

Tečaj VIII.

V sredo 16. kozoperska (oktobra) 1850.

List 42.

12 poglavitnih kmetijskih zapoved.

1. Z nobenim novim sadežem se ne pečaj, dokler ni skušnja poterdila, de je kraj in zemlja za-nj.
2. Si v deželi, v kateri zima 5 ali 6 mescov terpi, védi, de ozimina za navadno ne stori dobro.
3. Spremenitev seména, zlasti če ga iz tacih krajev dobiš, od katerih je znano, de se sadež posebno dobro obnaša, je eden nar gotovših pripomočkov lepšiga in obilnišiga pridelka. Dobro si to zapomni.
4. Domače séme vzemi iz nar lepših njiv, popolnoma zrélo naj bo, in nikdar ga ne séj ravno tajisto léto.
5. Kar moreš zgódej v spomladi setev opravi; toliko gotovši in obilniši bo pridelk.
6. Setev za ozimino saj nar menj 4 tedne pred nastopam zime opravi.
7. Pregosta setev je boljši kakor preredka; žita pred setvijo nikdar ne namakaj; nobena namaka ne pomaga zoper rijo ali snetje.
8. Skusi, de boš za jaro žito že o jeseni zemljo kar moreš globoko razoral, de se čez zimo perst dobro podéla, ker debele grude razpadejo in rahle postanejo.
9. Bolj globoko ko si zemljo zrahljal in bolj ko je perst rahla, rodovitniši je.
10. Gnoj plitvo podorji.
11. Le tistim sadežem, ktere k rodovitnosti veliko gnoja potrebujejo in pri kterih se ni bati, de bi polégli, kakor zelju, repi, korenju, turšici, konoplji i. t. d. naj se ravno pred setvijo ali sajenjem močno gnojí, drugim ne.
12. Skerbi, de toliko klaje prideláš, de zamo-reš svojo živino dobro rediti.

Kakó pustimu Krasu vesélo prihodnost vstanoviti.

(Konec.)

Petič. Te sadiša naj se skušenimu možu ali borštnarju izročijo, de jih bo napravil, obsejal, v njih drevesca za presajo redil, in ob svojim času tudi njih presajanje v presadiše na hribih in berdih poskerbel in izpeljal. Vse dela v sadiših, in v presadiših naj se z dobro vajenimi delavci tedaj vselej le s tacimi opravljajo, de bo delo boljši od rok šlo in de bo dobro storjeno.

Šestič. Prostori za vsakoletno presadiše naj se takole odločijo:

Vsak hrib ali berdo in vsaka versta hribov naj se misli gosto obrašena s starimi drevesi; in naj se prevdari in razsodi, kako bi se vsak tak boršt po redu sekati mogel, to je: kje bi se moglo sekanje začeti, kakošen reden prostor sečnam dati, v kateri versti eno za drugo posekati. Ravno te sečne naj se za presadiše vzamajo, število teh presadiš pa

naj bo edino z léti, v kterih se bodo vsi hribi in berda posaditi mógli, kakor smo že v 4. odstavku rekli.

Sedmič. Pervih 10 presadiš naj se odloči, in v njih naj se paša živine, in vse sekanje derv, ali tudi germov čisto opusti, po potrebi prepové in odverne; vsako léto pa naj se prepovedanim presadišem bližno presadiše v pravi versti in v enakim prostoru pridruži. Kolikor se bo tajisto léto posadilo, kader bodo enkrat posajene drevesca toliko zrastle, de jih živina ne bo objedati mogla — se bo vsako tako odrašeno presadiše, eno za drugim, v enaki versti, kakor je posajeno bilo, paši odperlo, in živina se bo v njih veselo pasla, ker bo boljši in več trave, in tudi senco tam najdla. Do tistiga časa se bo pa trava, v posajenih presadiših, samo s serpam, varno žeti znala.

Ako bi se s tem delam koj začelo, sadiša se že prihodno jesen napravile, potem spomladi obsejale, bi se naš slavni g. Vertovec, brez podaljšanja življenja, že z nami novo oživljeniga Krasa lahko veselil. —

V Gorici na dan 15. septembra 1850.

Jožef Koller.

Ipavska bórja.

(Okrajšani popis g. Matija Vertovca iz slov. berila.)

(Dalje.)

Kakor se bolj mračí, borja zmirej hujši prihaja in gromí, in tuli, in bučí, de se otroci plašijo, zakaj skozi vsako luknjo da drugi glas. Sosed pride, sede na ognjiše vsred družine, in pravi od nesreče, ki se je ravno na cesti pripetila; zdaj jame eden, zdaj drugi škode sedanje borje šteti pri sadnim drevji, pri tertah, ki so že pognale, pri zamudi dela, pri težavi živino prerediti, ker bo treba veliko delj časa paše čakati. Oče potolažijo družino s pohlevno besedo: Nikar obupati otroci! — borje smo imeli, borje bomo imeli, pa kakor dosihmal, nas bo Oče nebeški tudi za naprej milostljivo previdil, — in mati pristavijo: molimo otroci! molimo, de bi Bog tak hud veter potolažil, na Gospodovo besedo bo tihota postala.

Celo noč borja tako strašno bobni in razsaja, de ljudje take ne pomnijo; drugi dan je gora s snegam zakrita, ki seže globoko doli v dolino; sém ter tje vidijo se majhni zameti iz golomraznic, ki še zmirej leté; veliko čisto neznanih in zalih tičev, ki jih je borja, na njih popotovanju, iz visokiga gojzda nazaj v dolino pahnila, je viditi, ali od truda in lakote po gásah mertvih, ali prosečih pred hišami in še clo v hišah potrebna živeža; tako trudni, lačni in krotki so, de se dajo z roko prijeti.

Tako je zginila in se skrila tista zala, težko pričakovana, vsa s cveticami opletena devica, ki ji spomlad pravijo. Vse, kar je bilo zeleniga ali cvečiga, je oparjeno, se posuši in v prah spremeni; koliko mir-